

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI,
CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI

“TASDIQLAYMAN”
Samarqand davlat veterinariya
meditsinasi, chorvachilik va
biotexnologiyalar universiteti rektori
X.B. Yunusov

2024 yil “02” 08

PARRANDALARNING PARAZITAR KASALLIKLARI

FANINING O'QUV DASTURI

Bilim sohasi:	800000	- Qishloq, o'rmon, baliq xo'jaligi va veterinariya
Ta'lim sohasi:	840000	- Veterinariya
Mutaxassislik:	70840110	- Parranda kasalliklari

Samarqand 2024

Fan /modul kodi PPK 1108		O'quv yili 2024-2025	Semestr 1	ECTS-Kreditlar 8	
Fan /modul turi Majburiy		Ta'lim tili O'zbek		Haftadagi dars soatlari 4	
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)		Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Parrandalarning parazitlar kasalliklari	120		120	240
2.	I. Fanning mazmuni				
	<p>Fanni o'qitishdan maqsad "Parrandalarning parazitlar kasalliklari" fanini o'qitishdan maqsad -magistratura talabalariga har xil turga mansub bo'lgan parrandalarning parazitlar kasalliklarning qo'zg'atuvchisi, kasallikning kelib chiqish sabablari, epizootologiyasi, kechishi va klinik belgilari, patologoanotomik o'zgarishlari, tashxis qo'yish, davolash va oldini olish va kurashish, bo'yicha nazariy va amaliy bilimlar ko'nikmasini hosil qilish, veterinariya mutaxassislarini tayyorlash va fundamental tushunchalarni berishdan iborat.</p> <p>Fanning vazifasi – parranda kasalliklari bo'yicha magistratura talabalarida nazariy va amaliy bilimlar ko'nikmasini berish orqali veterinariya mutaxassislarini tayyorlash, kasalliklarni ertachi aniqlash, ularda malakaviy bilimlarni uzviylik va uzluksizlikda o'rganishdan iborat.</p> <p>II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)</p> <p>II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:</p> <p>1-mavzu. "Parrandalarning parazitlar kasalliklari" faniga kirish. Parazitologiyaning biologik asoslari. Parazitologiyaning biologik asoslari. Organizmni o'zaro munosabatlari.Tabiatda parazitizmni tarqalishi. Parazit xo'jayinlar. Xo'jayin tanasida parazitning joylashishi. Parazitning xo'jayinlariga ta'siri.</p> <p>2-mavzu. Parazitlar kasalliklar, nomenklaturasi, tarqalishi, iqtisodiy zarari va ularga qarshi o'tkaziladigan tadbirlar Parazitlar kasalliklarning ta'rifi . Parazitlar kasalliklarning nomenklaturasi. Parazitlar kasalliklar tufayli ko'riladigan iqtisodiy zarar. Parazitlar kasalliklar epizootologiyasi. Invaziyaning ekstensivligi. Invaziyaning intesivligi. Invaziya va infeksiya o'rtasidagi bog'lanish. Parazitlar kasalliklarga qarshi o'tkaziladigan tadbirlarni rejalashtirish.</p> <p>3-mavzu. Gelmentozlarning patogenezi, imunitet va diagnostikasi. Parazitlar patogenezi bilan imuniteti. Mustahkam imunitet hosil qiluvchi gelmintozlar. Qisqa mudatli imunitet hosil qiluvchi parazitlar. Parazitlar diagnostikasi. Klinik belgilarni kuzatish. Laboratoriya diagnostikasi.</p>				

4-mavzu. Toksoplazmos, Tixomonoz va ularning profilaktikasi

Kasalliklar tasnifi. O'zbekistonda o'rganish darajasi, uning iqtisodiy zarari. Kasalliklarning etiologiyasi, epizootologiyasi, kasallik qo'zg'atuvchilarining manbai. Mavsumiylik, patogenezi kasallikni kechishi va namoyon bo'lish shakllari, klinik belgilari, patologoanotomik o'zgarishlari, diagnozi, davolash, oldini olish chora tadbirlari.

5-mavzu. Gistomonoz, Spiroxetoz va ularni profilaktikasi

Kasalliklar tasnifi. O'zbekistonda o'rganish darajasi, uning iqtisodiy zarari. Kasalliklarning etiologiyasi, epizootologiyasi, kasallik qo'zg'atuvchisining manbai. Mavsumiylik, patogenezi, kasallikni kechishi va diagnozi, davolash, oldini olish chora tadbirlari.

6-mavzu. Tovuq eymeroz (koksidiozi), kriptosporidioz va ularni profilaktikasi

Kasalliklar tasnifi. O'rganish darajasi, uning iqtisodiy zarari. Kasalliklarning etiologiyasi, epizootologiyasi, kasallik qo'zg'atuvchisining manbai. Mavsumiylik, patogenezi, kasallikni kechishi va diagnozi, davolash, oldini olish chora tadbirlari.

7-mavzu. Tovuq askaridiozi, singamoz va ularni profilaktikasi

Kasalliklar tasnifi. O'zbekistonda o'rganish darajasi, uning iqtisodiy zarari. Kasalliklarning etiologiyasi, epizootologiyasi, kasallik qo'zg'atuvchilarining manbai. Mavsumiylik, patogenezi kasallikni kechishi va namoyon bo'lish shakllari, klinik belgilari, patologoanotomik o'zgarishlari, diagnozi, diferensial diagnozi, davolash, oldini olish chora tadbirlari.

8-mavzu. Parranda geterakidozi, Prostogonimoz va ularni profilaktikasi

Kasalliklar tasnifi. O'zbekistonda o'rganish darajasi, uning iqtisodiy zarari. Kasalliklarning etiologiyasi, epizootologiyasi, kasallik qo'zg'atuvchilarning manbai. Mavsumiylik, patogenezi kasallikni kechishi va namoyon bo'lish shakllari, klinik belgilari, patologoanotomik o'zgarishlari, diagnozi, differensial diagnozi, davolash, oldini olish chora tadbirlari.

9-mavzu. O'rdak polimorfozi

Kasalliklar tasnifi. O'zbekistonda o'rganish darajasi, uning iqtisodiy zarari. Kasalliklarning etiologiyasi, epizootologiyasi, kasallik qo'zg'atuvchilarining manbai. Mavsumiylik, patogenezi kasallikni kechishi va namoyon bo'lish shakllari, klinik belgilari, patologoanotomik o'zgarishlari, diagnozi, differensial diagnozi, davolash, oldini olish chora tadbirlari.

10-mavzu. Araxnoentomozlar va ularni oldini olish choralari

Kasalliklar tasnifi. O'rganish darajasi, uning iqtisodiy zarari. Kasalliklarning etiologiyasi, epizootologiyasi, kasallik qo'zg'atuvchisining manbai. Mavsumiylik,

patogenezi, kasallikni kechishi va diagnozi, davolash, oldini olish chora tadbirlari.

11-mavzu. Suvda suzuvchi parrandalar traxeofilezi

Kasallik tasnifi. O'rganish darajasi, uning iqtisodiy zarari. Kasallikning etiologiyasi, epizootologiyasi, kasallik qo'zg'atuvchisining manbai. Mavsumiylik, patogenezi, kasallikni kechishi va diagnozi, davolash, oldini olish chora tadbirlari.

12-mavzu. Kurka gistomonozi

Kasallik tasnifi. O'rganish darajasi, uning iqtisodiy zarari. Kasallikning etiologiyasi, epizootologiyasi, kasallik qo'zg'atuvchisining manbai. Mavsumiylik, patogenezi, kasallikni kechishi va diagnozi, davolash, oldini olish chora tadbirlari.

13-mavzu. Zararli hasharotlar.

Kasalliklar tasnifi. O'rganish darajasi, uning iqtisodiy zarari. Kasalliklarning etiologiyasi, epizootologiyasi, kasallik qo'zg'atuvchisining manbai. Mavsumiylik, patogenezi, kasallikni kechishi va diagnozi, davolash, oldini olish chora tadbirlari

14-mavzu. O'rdak va g'ozlar bilxarsiyellozi.

Kasallik tasnifi. O'rganish darajasi, uning iqtisodiy zarari. Kasallikning etiologiyasi, epizootologiyasi, kasallik qo'zg'atuvchisining manbai. Mavsumiylik, patogenezi, kasallikni kechishi va diagnozi, davolash, oldini olish chora tadbirlari

15-mavzu. Gamazoy kanallari

Kasalliklar tasnifi. O'rganish darajasi, uning iqtisodiy zarari. Kasalliklarning etiologiyasi, epizootologiyasi, kasallik qo'zg'atuvchisining manbai. Mavsumiylik, patogenezi, kasallikni kechishi va diagnozi, davolash, oldini olish chora tadbirlari

III. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

III.1. Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Parazitar kasalliklar, Parazitar kasalliklarning tarqalishi
2. Tovuq askaridiozi va unga qarshi kurash
3. Eymerioz va uning xususiyligi
4. Parranda spiroxetoz
5. Kriptosporidioz
6. Kurka gistomonozi va uning tashhisi
7. Singamozga qarshi kurash
8. Tovuq geterakidozi
9. Prostogonimoz
10. Tovuq raytinozi
11. O'rdak polimorfozi
12. O'rdaklar porroserkozi
13. Davenioz va uni oldini olish tadbirlari
14. Suvda suzuvchi parrandalar traxeofilezi

SamDVMCHBU "Parranda, baliq, asalari va mo'ynali hayvonlar kasalliklari" kafedrasida dotsenti, vet.f.n. Sh.N.Nasimov tomonidan "Parrandalarning parazitlar kasalliklari" fanidan tayyorlangan fan dasturiga

TAQRIZ

Ushbu fan dasturi 70840110-Parranda kasalliklari mutaxassisligi magistratura talabalari uchun "Parrandalarning parazitlar kasalliklari" fanidan tayyorlangan bo'lib, uning tarkibida o'quv fanining dolzarbligi va o'rni, o'quv fanining maqsad va vazifalari, asosiy nazariy qismi ma'ruza mashg'ulotlari, amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar, mustaqil ta'lim, asosiy va qo'shimcha o'quv adabiyotlari ro'yxati ko'rsatilgan.

"Parrandalarning parazitlar kasalliklari" fanining asosiy maqsadi parrandalarda uchraydigan parazitlar kasalliklarning kelib chiqish sabablarini aniqlash, tashxislash va ilmiy asoslangan davolash, oldini olish hamda qarshi kurashish chora tadbirlarini tashkil etish va o'tkazish bo'yicha nazariy va amaliy bilimlarni shakllantirishdan iborat. Parrandalarda uchraydigan parazitlar kasalliklarni laboratoriyada tekshirish usullari, aniqlanilgan parazitga ta'sir etadigan dorilarni to'g'ri tanlab davolash va oldini olish chora tadbirlarini magistr talabalarga o'rgatishdan iborat.

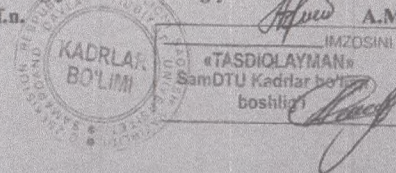
Dasturda fanning vazifalari aniq ko'rsatilgan bo'lib, unda fan bo'yicha magistratlarning bilimiga, uquvi ko'nikmalariga Davlat ta'lim standartlariga mos keladigan talablar qo'yilgan. Dastur asosiy qismiga, amaliy mashg'ulotlar va mustaqil ish uchun ko'rsatmalarga, amaliyot uchun qo'llanmaga ega bo'lib, fanni o'rganishda zarur bo'lgan darsliklar va o'quv qo'llanmalar ro'yxatiga ega.

Ushbu "Parrandalarning parazitlar kasalliklari" fani bo'yicha tuzilgan fan dasturi DTS talablariga javob beradi deb hisoblayman va chop etishga tavsiya etaman.

Qayd etilganlarni inobatga olib Sh.Nasimov tomonidan tayyorlangan fan dasturi "Ta'lim to'g'risida" gi qonun hamda " Kadrlar tayyorlash" milliy dasturini ijro etish talablariga va ilmiy hamda uslubiy jihatdan magistratura talablariga mos kelishini takidlagan holda chop etish uchun tavsiya etaman.

Samarqand davlat tibbiyot universiteti
"Mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya"
kafedrasida dotsenti, b.f.n.

A.M. Vaxidova

3.	<p>IV. Ta'lim natijalari / Kasbiy kompetensiyalari</p> <p>Talaba bilishi kerak:</p> <ul style="list-style-type: none"> Parranda kasalliklari bo'yicha tushuncha, ularning kelib chiqishi, tadbirlari to'g'risidagi asoslari, kasalliklarning kelib chiqish sabablari, iqtisodiy rivojlanish omillari, iqtisodiy rivojlanish nazariyalari haqida tasavvurga ega bo'lishi; (bilim) Parranda kasalliklari nazariyalari asoslarini, iqtisodiy rivojlanish qonunlari, asosiy tushunchalar, iqtisodiy jarayonlarning xususiyatlarini bilishi va ulardan foydalana olishi; (ko'nikma) talaba parranda kasalliklari tahlil qilish usullarini qo'llash, iqtisodiy rivojlanish muammolari bo'yicha yechimlar qabul qilish ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak. (malaka)
4.	<p>V. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:</p> <ul style="list-style-type: none"> ma'ruzalar; interfaol keys-stadilar; seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); guruhlarda ishlash; taqdimotlarni qilish; individual loyihalar; jamo bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
5.	<p>VI. Kreditlarni olish uchun talablar:</p> <p>Joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazoratni muvaffaqiyatli topshirish.</p>
6.	<p>Asosiy adabiyotlar</p> <ol style="list-style-type: none"> Davlatov R.B., Salimov X.S., Xudjamshukurov A.N. "Parrandalar kasalliklari" fanidan amaliy laboratoriya mashg'ulotlari bo'yicha o'quv qo'llanma. "Zarafshon". Samarqand, 2018 yil. Бакулин И.А.Болезни птиц.Учебник.Санкт-Петербург, 2006 год. Бессаробов Б.Ф.и др. "Болезни птиц", Учебное пособие. Москва, Издательство, "Лан" 2007 год. <p>Qo'shimcha adabiyotlar</p> <ol style="list-style-type: none"> Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekistonda erkin va farovon yashaylik. "Toshkent, "Tasvir" nashriyot uyi, 2021 yil. – 52 bet. Mirziyoyev Sh.M. Insonparvarlik, ezigulik va bunyodkorlik-milliy g'oyamizning poydevoridir. Toshkent, "Tasvir" nashriyot uyi, 2021 yil. – 36 bet. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. Toshkent, "O'zbekiston" nashriyoti, 2022 yil. – 416 bet. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 28-martdagi "Veterinariya va chorvachilik sohasida davlat boshqaruvi tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5696 son Farmoni. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 31-martdagi "Veterinariya va chorvachilik sohasida kadrlar tayyorlash tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida"gi PQ-187-son qarori.

	<p>9.David E.Swane, John R.Gliss, Larry R, McDougald, Lisa K. Nolan, David L. Suarez, Venugopal L.Nair, Diseases of poultry.Willey-Blackwell; 13 edition, USA,2013 year.</p> <p>Axborot manbaalari:</p> <ol style="list-style-type: none"> www.ziyonet.uz. www.vetjurnal.uz www.lex.uz www.veterinariy.actavis www.Kodges.ru
7.	<p>Fan dasturi Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Kengashining 2024-yil "2" -avgustdagi "12-sonli bayoni bilan ma'qullangan.</p>
8.	<p>Fan/modul uchun mas'ul:</p> <p>Sh.N.Nasimov– SamDVMCHBU, "Parranda, baliq, asalari va mo'ynali hayvonlar kasalliklari " kafedrasida dotsenti, v.f.n.</p>
9.	<p>Taqrizchilar:</p> <p>Otakulov B.N- Sharof Rashidov nomidagi Samargand davlat universiteti Biokimyo instituti direktor o'rinbosari, b.f.f.d.(PhD).</p> <p>Vaxidova A.M. - Samarqand davlat tibbiyot universiteti "Mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya" kafedrasida dotsenti, b.f.n.</p>